

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ СТАДІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ОРГАНІЗАЦІЙ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

М. О. Лисенко

Враховуючи визнану науковою спільнотою визначальну для сучасних економік роль інноваційного розвитку, сучасні підприємства активно впроваджують системи управління знаннями як інструмент його забезпечення. Актуальності набувають питання удосконалення управління знаннями і в організаціях споживчої кооперації, як спосіб забезпечення їх розвитку відповідно до темпів і напрямів розвитку світового суспільства.

Дослідженню проблем оцінки інтелектуального капіталу та інтелектуальних активів присвячені праці таких сучасних дослідників управління знаннями, як І. Нонака, Дж. Харрінгтон, Ф. Воул, М. Мариничева, М. Бендиков, Е. Джамай і інших. Проте всі вони одностайні думки, що оптимальна методика оцінки системи управління знаннями ще не розроблена.

Метою даного дослідження є розробка методики оцінки стадії розвитку системи управління знаннями організацій споживчої кооперації України, яка б враховувала як результати сучасних наукових досліджень з управління знаннями, так і потреби організацій споживчої кооперації України.

Такі провідні дослідники управління знаннями, як І. Нонака [3], Дж. Харрінгтон і Ф. Воул, М. Мариничева та інші, розглядають більш ніж 30 методик оцінки інтелектуального капіталу чи інтелектуальних активів. Аналіз існуючих методик виявив, що існують певні проблеми, що перешкоджають застосувати ці методики, як інструменти оцінки розвитку системи управління знаннями організацій споживчої кооперації України, а саме:

- система показників, що закладена в існуючих методиках оцінки інтелектуального

капіталу чи активів переважно для організацій, що займаються інноваційною діяльністю;

- розрахунок запропонованих показників неможливий через відсутність необхідних даних у звітності організацій споживчої кооперації України;

- методична база підходів до оцінки інтелектуальних активів і капіталу недостатня для визначення стадії розвитку системи управління знаннями (СУЗ) організацій споживчої кооперації;

- більшість запропонованих методик передбачають використання показників з різними одиницями вимірювання, що значно ускладнює їх поєднання у систему оцінки тощо.

Виявлені проблеми зумовлюють необхідність розробки методичного підходу до оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України.

Мета оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України полягає у визначенні стадії та подальших напрямів розвитку системи. Для реалізації мети оцінки розвитку СУЗ організацій СКУ необхідно реалізувати такі завдання: визначити послідовність етапів проведення оцінки; розробити методичні рекомендації щодо їх реалізації, здійснити оцінку, проаналізувати її результати, визначити напрями вдосконалення системи.

Принципами оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації, на нашу думку, повинні бути всеосяжність, централізованість, стратегічна спрямованість, гнучкість, націленість на вирішення проблеми, простота, постійність, стандартизованість, своєчасність, економічність і т. ін.

Пропонуємо виділити такі функції оцінки розвитку СУЗ організацій СКУ:

- діагностуючу – полягає у визначенні проблем, що перешкоджають розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України;
- орієнтуючу та стимулюючу – проявляється в тому, що результати оцінки результативності процесів управління знаннями

стають основою для їх наступного вдосконалення;

- корегувальну – забезпечує узгодження напрямів розвитку СУЗ відповідно до нових умов її формування чи функціонування.

Здійснювати оцінку розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації, на нашу думку, необхідно на основі розробленого нами узагальненого алгоритму оцінки (рис.).

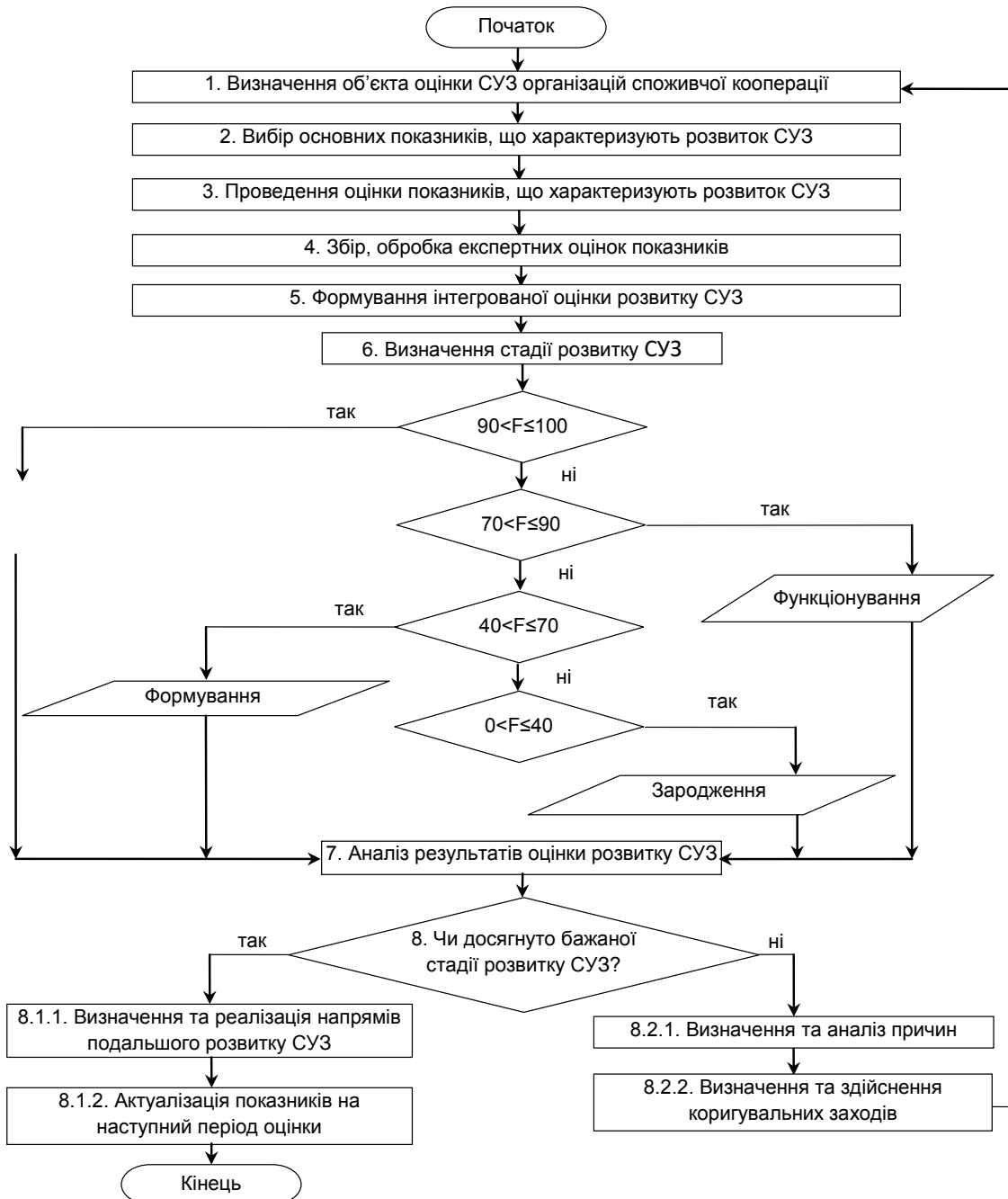

Рис. Алгоритм оцінки стадії розвитку системи управління знаннями організацій споживчої кооперації України (авторська розробка)

Відповідно до запропонованого алгоритму, на першому етапі оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації визначається об'єкт оцінки, яким у даному випадку є СУЗ.

На другому етапі оцінки СУЗ організацій споживчої кооперації – «Вибір основних показників, що характеризують розвиток СУЗ», ми пропонуємо обрати такі показники, як якість оцінки необхідних і наявних знань, сформованість та актуальність бази знань, якість здобуття необхідних знань, результативність застосування знань, активність розповсюдження та обміну знаннями, активність створення нових знань.

На третьому етапі оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України – «Проведення оцінки показників, що визначають розвиток СУЗ» ми пропонуємо провести анкетування серед керівників управлінь кадрів, учбових закладів, організаційно-кооперативної роботи, кущових інформаційно-обчислювальних центрів та інженерно-технічних управлінь досліджуваних облспоживспілок (ОСС).

На четвертому етапі оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України – «Збір, обробка експертних оцінок показників» результати анкетування ми пропонуємо обробляти за допомогою методу середніх величин. Тобто з отриманих оцінок експертів конкретної ОСС необхідно визначити середнє значення оцінок кожного показника.

На п'ятому етапі оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України – «Формування інтегрованої оцінки розвитку СУЗ» ми пропонуємо формалізувати залежність розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України від сукупності таких факторів, як якість оцінки необхідних і наявних знань, сформованість і актуальність бази знань, якість здобуття необхідних знань, результативність застосування знань, активність розповсюдження та обміну знаннями, активність створення нових знань організацій споживчої кооперації України за допомогою наступної функції мети (1) (авторська розробка).

$$F = \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^n \alpha_j \cdot \rho_{ij} \rightarrow \max, \quad (1)$$

де F – інтегрована оцінка розвитку системи управління знаннями організацій споживчої кооперації України;

k – кількість досліджуваних ОСС;

n – кількість груп показників;

α_j – нормований коефіцієнт вагомості j -ї групи показників, $\sum_{j=1}^n \alpha_j = 1$;

ρ_{ij} – експертна оцінка j -ї групи показників в i -й ОСС, $0 \leq \rho_{ij} \leq 100$.

На шостому етапі оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України – «Визначення стадії розвитку СУЗ» необхідно за допомогою отриманої інтегрованої оцінки визначити стадію розвитку системи. На нашу думку, розвиток СУЗ організацій відбувається за такими стадіями, як зародження, формування, функціонування та постійне вдосконалення (табл.). Визначення стадії розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України забезпечить основу для визначення існуючих проблем і необхідних заходів для переходу до наступної стадії розвитку.

Оцінка розвитку, як етап процедури формування СУЗ є основою її динамічного розвитку. Ми вважаємо, що значення інтегрованого показника від 0 до 40 балів буде свідчити про знаходження СУЗ на стадії розвитку «Зародження». Інтервал значення інтегрованого показника цієї стадії є найбільшим серед усіх наступних через відносну легкість її досягнення і незначним впливом такої ситуації на покращення результатів діяльності організації.

Наступною стадією розвитку СУЗ є її «Формування». Остаточне формування дієвої СУЗ може тривати довго, якщо у організації існують значні проблеми з формуванням елементів її забезпечення. Тому інтервал інтегрованого показника, що характеризує цю стадію, на нашу думку, повинен бути не менше 30, а саме: від 40 до 70 балів.

Наступна стадія розвитку СУЗ – «Функціонування». Для того, щоб досягти цієї стадії розвитку організації, потрібно докласти дуже багато зусиль, щоб завершити попередню стадію і забезпечити дієвість СУЗ. Тому діапазон значення інтегрованої оцінки, на нашу думку,

Характеристика стадій розвитку СУЗ організації

Стадії розвитку системи управління знаннями організацій	Значення інтегрованої оцінки розвитку СУЗ (F), бали	Характеристика стадій
1. Зародження	$0 < F \leq 40$	Відсутні цілі щодо формування системи управління знаннями відбувається розрізнене функціонування елементів системи управління знаннями, існують значні недоліки її організаційно-економічного та інформаційно-технологічного забезпечення
2. Формування	$40 < F \leq 70$	Формування системи управління знаннями відбувається цілеспрямовано, проте існують недоліки організаційно-економічного та інформаційно-технологічного забезпечення системи, що перешкоджають остаточному завершенню її формування
3. Функціонування	$70 < F \leq 90$	Система управління знаннями сформована й успішно функціонує, що здійснює значний вплив на результати діяльності всієї організації
4. Постійного удосконалення	$90 < F \leq 100$	Система управління знаннями повністю інтегрована в загальну систему управління організацією і її функціонування, спричиняє вдосконалення як її самої, так і системи управління в цілому

Джерело: авторська розробка.

повинен бути не більше 20, тобто від 70 до 90 балів.

І найвищою стадією розвитку СУЗ є «Постійне вдосконалення». Досягненню цієї стадії передують довготривала робота над удосконаленням функціонування СУЗ, значні інвестиції у її розвиток. Тому діапазон значення показника, на нашу думку, повинен бути найменшим – від 90 до 100 балів. Після досягнення цієї стадії СУЗ організації можна використовувати як приклад для інших організацій, що її впроваджують.

На сьомому етапі оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України – «Аналіз результатів оцінки розвитку СУЗ» необхідно з'ясувати, чи досягнуто бажаної стадії її розвитку.

Тому наступними заходами повинні стати визначення та аналіз причин, а також визначення та здійснення коригувальних заходів. Головними з виявлених нами причин несформованості СУЗ організацій споживчої кооперації є відсутність мети її формування, недостатня інформованість керівників щодо сучасних технологій управління знаннями, відсутність цілісної системи та механізму управління знаннями, низька активність участі працівників у процесі управління знаннями, значні недоліки організаційно-економічного та інформаційно-технологічного забезпечення системи. Кори-

гувальними заходами в такій ситуації повинні стати цілеспрямоване формування системи управління знаннями організацій споживчої кооперації з урахуванням відповідного наукового та практичного досвіду, вдосконалення забезпечення системи та процесу управління знаннями.

Якщо бажаної стадії розвитку СУЗ буде досягнуто, наступними заходами повинні стати визначення та реалізація напрямів її подальшого розвитку та актуалізація показників на наступний період оцінки.

Важливими методичними аспектами реалізації алгоритму оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації є те, що організувати проведення цієї оцінки повинні керівники управлінської організаційно-кооперативної роботи, управлінських кадрів, учбових закладів, організаційно-кооперативної роботи, відділів кадрів Кримспоживспілки, облспоживспілок, райспоживспілок або районних споживчих товариств, споживчих товариств. У посадових інструкціях цих керівників необхідно закріпити додаткові посадові обов'язки щодо проведення оцінки розвитку СУЗ.

Про результати проведеної оцінки керівники низової ланки повинні повідомляти керівників вищої ланки у формі звітів з оцінки розвитку СУЗ. У планах роботи керівників необхідно виділити час і визначити періодич-

ність проведення оцінки, обробки її результатів і розробки системи заходів щодо усунення перешкод розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації.

Таким чином, ми розробили методичний підхід до оцінки розвитку СУЗ організацій споживчої кооперації України, а саме: визначили мету, завдання, принципи, функції оцінки, алгоритм її здійснення, методичні рекомендації щодо її реалізації, дотримання яких забезпечить основу для виявлення проблем і напрямів розвитку системи управління знаннями організацій споживчої кооперації України, та зворотний зв'язок між її суб'єктом і об'єктом управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мариничева М. К. Управление знаниями на 100 %: Путеводитель для практиков / М. К. Мариничева. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 320 с.
2. Харрингтон Дж. Совершенство управления знаниями / Харрингтон Дж., Воул Ф. ; пер. с англ. А. Л. Раскина ; под науч. ред. А. Б. Болдина. – М. : РИА «Стандарты и качество», 2008. – 272 с.
3. Nonaka I. The Knowledge Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation? [Electronic resource] / I. Nonaka, H. Takeuchi. – N. Y. : Oxford ; Oxford University Press, 1995. – P. 304.

УДК (005.332.4:33)047.44

КРИТЕРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ РІВНЕМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

С. В. Остряніна, кандидат економічних наук

За умов ринкової економіки, інтереси споживачів частково забезпечуються завдяки ефективному функціонуванню ринку. Коли у споживачів є вибір, це змушує виробників і роздрібних торговців пропонувати високоякісні товари і стримувати ціни.

Головною складовою захисту споживачів є закони та інститути, спрямовані на розвиток і врегулювання конкуренції і недопущення зловживань своїм положенням на ринку з боку виробників. Конкуренція може також обмежуватися тоді, коли на певному ринку починає домінувати одне підприємство, якщо більшість супермаркетів належать одній і тій же компанії, то вона може підвищувати ціни, тому що споживачам більше нікуди буде піти. Таким чином, нормативні акти щодо конкуренції звичайно можуть обмежувати окремі підприємства, які стають занадто потужними, наприклад, через запобігання подальшому

розширенню ринкової частки, якщо вона вже контролює значну частину ринку. Уряди більшості країн розглядають законодавство щодо конкуренції як позитивний фактор для підвищення загальної продуктивності роботи виробників і сфери обслуговування, а також для споживачів. Причина цього полягає в тому, що конкуренція підвищує ефективність, а відповідно конкурентоздатність на міжнародних ринках, таким чином сприяючи експорту та створюючи труднощі для імпортерів.

Важливою умовою наукового розуміння економічної дійсності є пізнання причинно-наслідкових зв'язків, що існують у розвитку того чи іншого явища, оскільки це дає змогу передбачити й цілеспрямовано змінювати економічні явища. А висновки щодо причинно-наслідкових зв'язків в економіці можуть вважатися науковими, якщо вони обґрунтовані економічними чинниками і базуються на ма-